

RZECZPOSPOLITA POLSKA
Rzecznik Praw Dziecka
Marek Michalak

Warszawa, dnia 6 lipca 2011 roku

ZSR/500/10/2011/KCH

**Szanowna Pani
Katarzyna Hall
Minister Edukacji Narodowej**

Szanowna Pani Minister,

W ostatnim czasie pilnie śledzę efekty inicjatywy podjętej przez Ministerstwo Sprawiedliwości we współpracy z Krajową Izbą Radców Prawnych. W niniejszym Wystąpieniu Generalnym pragnę poprzeć starania Ministerstwa Sprawiedliwości oraz Krajowej Izby Radców Prawnych, którzy wspólnie złożyli wniosek do kierowanego przez Panią Minister resortu o wprowadzenie do szkół tzw. „praktycznej nauki prawa”.

Proponowane rozwiązanie zakłada rozszerzenie podstawy programowej w gimnazjum i liceum, gdzie do przedmiotu wiedza o społeczeństwie (WOS) wprowadzono by dodatkowy moduł poświęcony wyłącznie funkcjonowaniu przepisów prawnych. Jak wynika z informacji podawanych przez Ministra Sprawiedliwości, Pana Krzysztofa Kwiatkowskiego – obecnie lekcje WOS przekazują głównie wiedzę o państwie, zatem młodzież o prawie uczy się bardzo niewiele. Dodatkowo elementy wiedzy prawnej przekazywanej w ramach lekcji WOS, są niewystarczające i zbyt teoretyczne.

Natomiast podczas proponowanych lekcji prawa uczniowie zdobyliby podstawową wiedzę m. in. z prawa cywilnego, rodzinnego, czy administracyjnego. Pozwoli to uzyskać młodym ludziom tak potrzebną wiedzę m. in. z zakresu praw i obowiązków rodzicielskich, kwestii związanych z zawarciem małżeństwa, płaceniem podatków, zawieraniem umów, zaciąganiem kredytów, czy też możliwością odwołania się od niekorzystnej decyzji administracyjnej. W mojej opinii praktyczna wiedza z zakresu prawa – która byłaby przekazywana podczas takich zajęć przez doświadczonych praktyków prawa –

wydaje się być niezbędna i konieczna dla podniesienia świadomości prawnej młodych ludzi wchodzących w niedługim czasie w dorosłe życie.

Za przyjęciem wskazanego powyżej rozwiązania przemawiają również bardzo dobre wyniki pilotażowego programu przeprowadzonego w łódzkich szkołach, przy współpracy radców prawnych z Okręgowej Izby Radców Prawnych w Łodzi. Warto wskazać, że sam sposób prowadzenia zajęć oraz ich tematyka bardzo podobała się uczniom i wykazują oni ogromne zainteresowanie w kontynuowaniu lekcji prawa. Jak podkreślają również prowadzący zajęcia radcowie prawni – dzieci są wyraźnie zainteresowane zdobyciem wiedzy w tematyce, która otacza ich praktycznie każdego dnia i w każdym miejscu, dotyczy ich zawsze i wszędzie (źródło: *Nauka prawa musi się zaczynać w gimnazjum*, artykuł opublikowany na łamach dziennika „Rzeczpospolita”, 22 kwietnia 2011 roku).

Ponadto za wprowadzeniem proponowanego rozwiązania przemawiają nie tylko pozytywne wyniki badań pilotażowych w Łodzi, ale również przykłady dobrych praktyk stosowanych w innych państwach (np. Francja, Niemcy, Stany Zjednoczone). W tych krajach młodzież uczy się prawa już we wczesnych latach szkolnych, co znacząco wpływa na stopień świadomości prawnej społeczeństwa oraz skutecznie zapobiega dyskryminowaniu ich obywateli (źródło: *Słabo znamy przepisy, mamy kłopot z umowami*, artykuł opublikowany na łamach dziennika „Rzeczpospolita”, 22 kwietnia 2011 roku).

Wyjście naprzeciw wskazanym powyżej potrzebom oraz wprowadzenie do programu nauczania tzw. „praktycznej nauki prawa” w mojej opinii może stać się jednym z najlepszych sposobów na podniesienie świadomości prawnej społeczeństwa oraz budowanie nowoczesnego i odpowiedzialnego społeczeństwa obywatelskiego, świadomego swoich praw i obowiązków. Jeżeli bowiem podstawowej wiedzy z zakresu prawa nie nabeżdą dzieci w wieku szkolnym, to kolejne pokolenia Polaków wciąż borykać się będą z narastającym w szybkim tempie problemem wykluczenia prawnego, będącego niczym innym jak konsekwencją braku świadomości prawnej jednostek, która jest z kolei kształtowana właśnie poprzez znajomość prawa.

Jak mawiali już starożytni Rzymianie – *Ignorantia iuris nocet* – nieznajomość prawa szkodzi, co w praktyce oznacza, iż nikt nie może podnosić, iż zachował się niezgodnie z normą dlatego, że nie wiedział o jej istnieniu. Pozostaję w przekonaniu, że wrażliwość Pani Minister na losy młodych ludzi, od których edukacji – również prawnej, której ważkość

i znaczenie nie budzą wątpliwości – będą zależały dalsze losy Polaków nie pozostanie bez znaczenia.

W związku z powyższym, działając na podstawie art. 10a ust. 1 ustawy z dnia 6 stycznia 2000 roku o Rzeczniku Praw Dziecka (Dz. U. Nr 6, poz. 69 z późn. zm.), proszę o rozważenie wprowadzenia proponowanych rozwiązań.

Z wyrazami szacunku
Marek Głuchowski

Do wiadomości:

- 1) Ministra Sprawiedliwości, Pana Krzysztofa Kwiatkowskiego;
- 2) Prezesa Krajowej Rady Radców Prawnych, Pana Macieja Bobrowicza.

MINISTER EDUKACJI NARODOWEJ

DPN-DP-5000-53/2011

Warszawa, 2011-07-25

Pan
Marek Michalak
Rzecznik Praw Dziecka

Szanowny Panie Ministrze,

nawiązując do pisma nr ZSR/500/10/2011/KCH z dnia 6 lipca 2011 r., uprzejmie informuję, że Ministerstwo Edukacji Narodowej z zainteresowaniem odnosi się do inicjatywy, jaką jest pilotażowy program praktycznej nauki prawa w szkołach ponadgimnazjalnych w Łodzi zakończony w kwietniu tego roku, zrealizowany przez dwudziestu pięciu radców prawnych oraz dalszej propozycji, jaką będzie współpraca Krajowej Izby Radców Prawnych z Ministerstwem Sprawiedliwości w sprawie promocji praktycznej nauki prawa w szkołach ponadgimnazjalnych.

Niezależnie od powyższego uprzejmie informuję, że obowiązująca od 1 września 2009 r. nowa podstawa programowa zdefiniowana w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. z 2009 r. Nr 4, poz. 17) uwzględnia zagadnienia z zakresu edukacji prawnej w stopniu odpowiednim do wieku oraz potrzeb poznawczych, społecznych i obywatelskich uczniów.

Treści nauczania dotyczące prawa zostały w szczególności uwzględnione w podstawie programowej przedmiotu *wiedza o społeczeństwie* dla III etapu edukacyjnego (gimnazjum) oraz IV etapu edukacyjnego (szkoły ponadgimnazjalne), lecz kształtowanie właściwych postaw oraz nawyków istotnie wspomagających edukację prawną rozpoczyna się już w wychowaniu przedszkolnym i jest kontynuowane na następnych etapach edukacyjnych. W procesie wychowania bowiem położony został nacisk na kształtowanie postaw takich, jak uczciwości, wytrwałości, poczucia własnej wartości, szacunku dla innych ludzi, wiarygodności po to, aby dobrze przygotować uczniów do sprawnego i odpowiedzialnego funkcjonowania w świecie współczesnym

Celem kształcenia na III etapie edukacyjnym w zakresie *wiedzy o społeczeństwie* jest dostarczenie uczniom wiedzy o podstawowych prawidłowościach, regułach i instytucjach życia publicznego oraz wykształcenie w nich umiejętności obywatelskich i postaw, niezbędnych do poruszania się

w przestrzeni publicznej, właściwej dla ich wieku. Uczniowie m.in. zapoznają się z ogólną „mapą” życia publicznego oraz umiejętnością jej krytycznego czytania, jednocześnie są przygotowywani do właściwego rozumienia przepisów prawa, do znajdowania i wykorzystywania informacji na temat życia publicznego, do rozumienia demokratycznych zasad i procedur. Dowiadują się o znaczeniu konstytucji jako najwyższego aktu prawnego w Rzeczypospolitej Polskiej oraz potrafią omawiać podstawowe prawa i wolności w niej zawarte.

Większy zakres wiedzy prawniczej przewidziany został dla uczniów na IV etapie edukacyjnym (szkoła ponadgimnazjalna), który zostanie objęty reformą programową, począwszy od 1 września 2012 r. Zgodnie z określonymi w podstawie programowej *wiedzy o społeczeństwie* celami uczeń powinien zostać przygotowany do świadomego i odpowiedzialnego funkcjonowania w rodzinie, społeczeństwie obywatelskim, narodzie. Realizacja treści nauczania w zakresie edukacji prawnej ma pomóc w zrozumieniu świata społecznego w sposób pragmatyczny, zapoznać go z obowiązującymi regułami. Z tego względu podstawa programowa uwzględni treści nauczania i umiejętności najbardziej przydatne w codziennym życiu młodego człowieka zarówno przed, jak i po osiągnięciu pełnoletniości.

Uczeń, który wybierze zakres podstawowy *wiedzy o społeczeństwie*, będzie potrafił m.in. znaleźć i wykorzystać informacje na temat sposobu, w jaki prawo reguluje życie obywateli. Będzie również potrafił sprawnie korzystać z procedur oraz możliwości, jakie stwarzają obywatelom instytucje życia publicznego. Pozna znaczenie prawa dla funkcjonowania demokratycznego państwa i będzie potrafił rozpoznać przypadki jego łamania. Zostanie zapoznany ze sposobami i zakresem działania organów władzy sądowniczej oraz organów ścigania w Rzeczypospolitej Polskiej, opanuje także znajomość praw człowieka i sposobów ich ochrony. Nauczy się uzyskiwać informację publiczną na dany temat w odpowiednim urzędzie, będzie wiedział, co może zrobić obywatel, gdy nie zgadza się z decyzją urzędu, będzie potrafił sporządzić urzędowy wniosek, skargę i odwołanie. Zapozna się z normami prawnymi oraz różnicami pomiędzy nimi a normami religijnymi, moralnymi i obyczajowymi. Będzie potrafił wymienić podstawowe zasady prawa i wyjaśnić konsekwencje ich łamania, wymienić źródła prawa, znaleźć wskazany akt prawny i poprawnie zinterpretować proste przepisy prawne. Ponadto uczeń pozna system sprawiedliwości, w tym zasadność niezależności i niezawisłości sędziów, zasady pracy sądu, znaczenie mediacji, główne prawa przysługujące ofierze, sprawcy oraz świadkowi przestępstwa. Będzie potrafił napisać pozew w wybranej sprawie cywilnej i zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa. Zostanie zapoznany z przepisami dotyczącymi bezpieczeństwa oraz zasadami postępowania w sytuacji naruszenia lub złamania prawa. Zapozna się również ze sposobami ochrony praw i wolności. Będzie potrafił rozpoznać przejawy rasizmu, szowinizmu, antysemityzmu i ksenofobii. Zostanie przygotowany do prawidłowego reagowania w sytuacji naruszania praw człowieka w wybranej dziedzinie.

Podstawa programowa *wiedzy o społeczeństwie* w zakresie rozszerzonym dla IV etapu edukacyjnego umożliwi omówienie z uczniami zagadnień o charakterze społecznym, politycznym i prawnym w sposób istotnie pogłębiony. Uczeń nauczy się zatem rozpoznawać problemy w skali lokalnej, krajowej, europejskiej i globalnej oraz uzyska sprawność poszukiwania ich rozwiązań. W zakresie działań publicznych będzie potrafił sprawnie korzystać z procedur i możliwości, jakie stwarzają obywatelom instytucje życia publicznego. Pozna demokratyczne zasady i procedury oraz podstawy ustroju Rzeczypospolitej Polskiej, sposób działania władz publicznych i innych podmiotów życia publicznego, prawa i obowiązki obywatela Rzeczypospolitej

Polskiej. Pozna prawa człowieka, w szczególności w kontekście obywatela i obywatelstwa, społeczeństwa obywatelskiego, opinii publicznej, demokracji, Konstytucji, Parlamentu, Prezydenta, Rady Ministrów, organów kontroli państwowej, zaufania publicznego, prawa oraz systemu prawnego Rzeczypospolitej Polskiej.

Odnosząc się zatem do przedstawionych powyżej informacji, w naszej ocenie nie ma aktualnie potrzeby rozszerzenia nowej podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego o moduł poświęcony wyłącznie funkcjonowaniu przepisów prawnych, gdyż oczekuje się, że rzetelna i pełna realizacja obowiązkowych celów kształcenia oraz treści nauczania określonych w dokumencie wyposaży młodych ludzi w odpowiednią praktyczną wiedzę z zakresu prawa.

z poważaniem

W/Z MINISTRA
SEKRETARZ STANU

Krystyna Szumilas